

Motion til riksdagen

1988/89:Sk806

av Rune Backlund m.fl. (c, m, fp)

Ersättning för rättegångskostnader i skattemål

Varje år besvärar sig ett stort antal skattskyldiga över sin taxering (drygt 100 000 enligt skatteförenklingskommittén). Taxeringsnämnden har då vanligen inte följt den avgivna deklarationen, utan avvikit från densamma. Det finns också fall där den skattskyldige överklagar sin taxering trots att deklarationen följts, men det tillhör undantagen och tillgrips när det i efterhand upptäcks att t.ex. rätt till ytterligare avdrag föreligger.

När taxeringsnämnden avviker från den under straffrättsligt ansvar avlämnade deklarationen bör den ha mycket goda grunder för sitt beslut. Vissa rättelser är relativt okomplicerade, t.ex. felräkningar och avdragsyrkanden som klart strider mot skattelagstiftningen. I andra fall är taxeringsnämndens avvikelser mer kontroversiella. Det kan då vara fråga om tolkningen av en oklar lagbestämmelse eller styrkan i den anförda bevisningen för t.ex. ett avdragsyrkande. Ibland kan det t.o.m. vara en felaktig rättsuppfattning som styrt taxeringsnämndens agerande. Det krävs i dessa fall att den enskilde överklagar sin taxering till länsrätten (före februari månads utgång året efter taxeringsåret) för att ändring skall kunna ske. Dessutom behöver han också ofta söka anstånd för att slippa krav från kronofogdemyndigheten under tiden processen pågår. Den enskilde har härvid ett stort behov av att anlita någon skattekundig jurist för att bedöma om det är värt att överklaga och för att utforma sin talan.

Mot den enskilde i skatteprocessen står en taxeringsintendent som är jurist och som har särskild utbildning i skatterätt och förvaltningsprocessrätt. Denne har en dubbelställning. Han skall dels tillvarata det fiskala intresset och dels beakta den enskildes intressen. Officialprincipen gäller således i skattemål. Det är samma situation som råder i brottmål, där åklagaren under förundersökningen skall beakta det allmännas intresse av att brottslingar straffas och samtidigt ta hänsyn till det som talar till den misstänktes fördel. När åklagaren väl har bestämt sig för att åtala står dock den misstänkte ensam, utan åklagarens stöd. Av rättssäkerhetsskäl har man därför ansett att den misstänkte behöver biträde av en jurist (offentlig försvarare), som har till uppgift att bevaka den misstänktes intressen, när denne åtalats eller häktats. Av samma skäl behöver en skattskyldig ofta biträde av jurist när han skall föra talan för att tillvarata sin rätt i skattemål, när taxeringsintendenten inte bifaller besvären eller är den som väcker talan mot den enskilde.

Kostnaderna för ett sakkunnigt ombud eller biträde får i dag betalas av den enskilde. Detta är rimligt när processen uppstått därför att den enskilde inte har fullgjort sin deklara-tions- eller uppgiftsskyldighet på ett fullgott sätt. Det

är emellertid svårare att förstå varför den enskilde skall bekosta processen för att få rätt när taxeringsnämnden eller skattemyndigheterna gjort fel. I stället bör ersättning utgå med allmänna medel när den enskilde vinner ett skattemål, där han behövt sakkunnigt stöd och där utgången inte berott på att han tidigare varit försumlig. I vilken utsträckning kostnaderna är motiverade i varje enskilt fall bör avgöras av den domstol som dömt i skattemålet.

Skatteförenklingskommittén har avgivit ett betänkande (Ds Fi 1986:20) där man föreslår förbättringar av ersättningsbestämmelserna. Förslaget är emellertid så restriktivt utformat, att kommittén räknar med att ersättning endast skall utgå i ca 200 mål per år, trots att antalet överklagade taxeringar är drygt 100 000 per år (s. 63 i betänkandet). Det är i och för sig inte i varje mål som den enskilde behöver biträde för att tillvarata sin rätt, men det torde vara betydligt fler än det antal kommittén uppskattar. Detta sägs också indirekt i förslaget. I kommitténs förslag till lagtext sägs att "ersättning kan utgå för skattskyldigs kostnad för åtgärd som han vidtagit i ett ärende eller ett mål och som skäligen varit påkallad för att ta tillvara hans rätt" (3 §). Vidare kan ersättningen utgå "endast i den mån det med hänsyn till sakens beskaffenhet och handläggning, kostnadens storlek, ärendets eller målets utgång eller annat förhållande framstår som uppenbart oskäligt att kostnaden bärs av den skattskyldige eller det annars föreligger synnerliga skäl" (2 §). Förslaget säger således indirekt att den skattskyldige *inte kan få ersättning*, trots att kostnaden skäligen varit påkallad för tillvaratagande av hans rätt, om det *inte är uppenbart oskäligt* att han bär kostnaden själv. Vidare sägs bara att ersättning *kan* utgå, även när alla övriga förutsättningar är uppfyllda. Det är således genom dessa mycket snäva förutsättningar man kommer fram till att det endast kan vara fråga om ca 200 mål om året där ersättning kan komma att utgå. *Huvudregeln* skall enligt förslaget även i fortsättningen vara att *ersättning inte skall utgå* (se s. 68 i betänkandet).

Problemet med de enskildas processkostnadsersättningar i skattemål är således inte löst genom förslaget. Det är t.o.m. direkt olämpligt att kalla en sådan lag för "lag om kostnadsersättning i ärenden och mål om skatt", eftersom det *skapar ett sken* av att det finns en sådan möjlighet, vilket det egentligen inte gör för mer än några promille av skattemålen.

De skäl skatteförenklingskommittén anför *mot* en ersättningsrätt för de enskilda, när de vinner sina skattemål, är bristfälliga. Officialprincipen gäller förvisso fortfarande, men enligt domstolsverkets rapport 1984:8 gör länsrätterna egna undersökningar (ex officio) endast i två tiondels procent av målen. Vidare säger skatteförenklingskommittén själv att skatteprocessen alltmör kommit att likna en kontradiktorisk process, dvs. en process där utredningsansvaret huvudsakligen åvilar parterna. Kvar står då skattemyndigheternas allmänna serviceskyldighet och officialansvar. Men lika rättsosäkert som det är att låta den åtalade förlita sig på att åklagaren är "objektiv", lika illa är det att hänvisa den enskilde i ett skattemål att förlita sig på sin motpart. Det är naturligtvis viktigt att försöka vidmakthålla skattemyndigheternas skyldighet att både ta hänsyn till det fiskala och det enskilda intresset i skatteutredningen, men samtidigt är det knappast rimligt att begära att en part både skall tala för fiscus och för den enskilde sedan han väl bestämt sig in ta en viss hållning i en process.

Det är heller inget bra argument att hänvisa till skyldigheten och kostnaden för att upprätta allmän självdeklaration. När den skattskyldige vinner ett mål där skattemyndigheterna avvikit från hans under straffansvar avlämnade självdeklaration är det snarare mer följdriktigt att processkostnaderna betalas med allmänna medel.

Till sist kan nämnas att det i grunden är det mycket komplicerade skattesystemet som är orsaken till ett stort antal processer. För detta ansvarar inte den enskilde, utan det är vårt kollektiva ansvar. Därför finns det anledning att även medge ersättning i mål där rättsfrågan är mycket komplicerad eller då det allmänna driver målet för att få fram ett prejudikat, även om den enskilde slutligen förlorar.

Sammanfattningsvis bör den enskilde erhålla ersättning i mål där han vinner och kostnaden varit skälig för att tillvarata hans rätt. Har den enskilde varit försumlig bör ersättningen kunna jämkas. Ersättning bör dessutom utgå i vissa andra fall, även om den enskilde förlorar, nämligen i mål där rättsfrågan är mycket komplicerad eller då den enskildes motpart (skattemyndigheterna) drivit målet vidare i prejudikatsyfte.

Hemställan

Med stöd av det anförda hemställs

att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående ersättning till enskilda i skattemål.

Stockholm den 23 januari 1989

Rune Backlund (c)

Hugo Hegeland (m)

Charlotte Cederschiöld (m)

Britta Bjelle (fp)

Lars De Geer (fp)

Bengt Harding Olson (fp)

Isa Halvarsson (fp)

Siw Persson (fp)